

**Культурологія безпеки
дорожнього руху в Україні.
Теорія та практика
запобігання
автотранспортним
правопорушенням**

Монографія присвячена розробці та обґрунтуванню сучасної теоретико-прикладної культурології безпеки дорожнього руху – концепції культурологічного напрямку запобігання автотранспортним правопорушенням в Україні. Сутність цього напрямку полягає у формуванні культури руху через вплив на свідомість, волю, звички учасників дорожнього руху жорстких, всебічних нормативно-правових приписів, заборон, санкцій, обмежень з обов'язковим поєднанням їх із заходами, засобами соціального, техніко-технологічного, етичного, кримінологічного-віктимологічного, організаційно-управлінського та іншого характеру, що в цілому примушують насамперед водіїв і пішоходів до культуризації руху.

Необхідність і актуальність такого концептуального підходу зумовлюються станом смертності і травматизму від дорожньо-транспортних пригод, завданнями державних програм і планів, домінуючим детермінаційним чинником таких тяжких наслідків, відсутністю чіткої визначеності щодо запобіжних, а не інших заходів із запобіжної діяльності.

Монографія розрахована на науковців, практиків. безпосередньо і опосередковано причетних до забезпечення дорожнього руху, а також широке коло читачів.

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ
ЗЛОЧИННОСТІ ІМЕНІ АКАДЕМІКА В. В. СТАШИСА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

В. В. Голіна, С. С. Шрамко

**КУЛЬТУРОЛОГІЯ БЕЗПЕКИ
ДОРОЖНЬОГО РУХУ В УКРАЇНІ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ЗАПОБІГАННЯ
АВТОТРАНСПОРТНИМ
ПРАВOPУШЕННЯМ**

Монографія

Харків
«Право»
2023

Рецензенти:

А. М. Бабенко – доктор юридичних наук, професор, директор Інституту права та безпеки Одеського державного університету внутрішніх справ;

М. Г. Колодяжний – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу кримінологічних досліджень НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України (протокол № 13 від 28 листопада 2023 р.)

Голіна В. В.

Г60 Культура безпеки дорожнього руху в Україні: теорія та практика запобігання автотранспортним правопорушенням : монографія / В. В. Голіна, С. С. Шрамко ; Нац. акад. прав. наук України ; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України. – Харків : Право, 2023. – 184 с. – DOI: <https://doi.org/10.31359/9789669986870>.

ISBN 978-966-998-687-0

Монографія присвячена розробці та обґрунтуванню сучасної теоретико-прикладної культурології безпеки дорожнього руху – концепції культурологічного напрямку запобігання автотранспортним правопорушенням в Україні. Сутність цього напрямку полягає у формуванні культури руху через вплив на свідомість, волю, звички учасників дорожнього руху жорстких, всебічних нормативно-правових приписів, заборон, санкцій, обмежень з обов'язковим поєднанням їх із заходами, засобами соціального, техніко-технологічного, етичного, кримінологіко-віктимологічного, організаційно-управлінського та іншого характеру, що в цілому примушують насамперед водіїв і пішоходів до культури руху.

Необхідність і актуальність такого концептуального підходу зумовлюються станом смертності і травматизму від дорожньо-транспортних пригод, завданнями державних програм і планів, домінуючим детермінаційним чинником таких тяжких наслідків, відсутністю чіткої визначеності щодо запобіжних, а не інших заходів і запобіжної діяльності.

Монографія розрахована на науковців, практиків, безпосередньо і опосередковано причетних до забезпечення дорожнього руху, а також широкое коло читачів.

УДК [351.811+343.97+656.13-049.5](477)

Видання в електронному вигляді розміщується у відкритому доступі на сайті НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України в розділі «Електронні джерела» (<https://ivpz.kh.ua/uk/електронна-бібліотека/>) вкладки «Інфонідтримка». Для опису видання в електронному вигляді чи посилання на нього слід використовувати пряме URL-посилання або цифровий ідентифікатор об'єкта (DOI).

© Голіна В. В., Шрамко С. С., 2023

© Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, 2023

ЗМІСТ

Вступ.....	5
------------	---

Розділ 1

Стан, регіональні відмінності прояву, система дорожньо-транспортних правопорушень в Україні

1.1. Об'єктивність виміру стану дорожньо-транспортних пригод в Україні	9
1.2. Значення регіональних відмінностей прояву автотранспортних правопорушень для визначення домінуючих детермінант дорожньо-транспортних пригод	24
1.3. Погляд на особистість правопорушників безпеки дорожнього руху і жертву крізь призму структури автопригод.....	29
1.4. Оцінка об'єктивності стану безпеки дорожнього руху в Україні.....	42
1.5. Війна і стан безпеки дорожнього руху.....	47

Розділ 2

Державна політика України у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху та концептуальні підходи до її досягнення

2.1. Державна політика України на шляху сталої та розумної мобільності: проблеми реалізації	55
2.2. Огляд сучасних національних концепцій запобігання правопорушенням у сфері безпеки дорожнього руху.....	68
2.3. Запобігання дорожньо-транспортним правопорушенням як складова національної соціальної політики в Україні (у контексті євроінтеграції).....	75
2.4. Проблема виокремлення автотранспортної злочинності у структурі чинного і проєкті нового Кримінального кодексів України	79

Розділ 3

Теоретико-прикладні засади культурології безпеки дорожнього руху в Україні

3.1. Обґрунтування культурологічної концепції запобігання правопорушенням у сфері дорожнього руху та експлуатації транспорту	84
--	----

3.2. Структура культурологічного напрямку культурології дорожнього руху.....	91
3.3. Дорожній рух як інтегрований процес публічної безпеки і громадського порядку	112
3.4. «Людський фактор» у контексті культурологічного напрямку запобігання автотранспортним правопорушенням.....	124
3.5. Особливості комплексного підходу до розробки і впровадження культурологічного напрямку запобігання автотранспортним правопорушенням	132
3.6. Суб'єктність як комплексна складова культурологічного напрямку запобігання дорожньо-транспортним правопорушенням	149
Додаток	165
Список використаної літератури	169

ВСТУП: постановка проблеми та її актуальність для України

Бурхливий процес розвитку автомобілізації, автоматизації і роботизація у XX-XXI століттях, підвищення технічних показників експлуатації і руху транспортних засобів, невідповідність державної інфраструктури вимогам безпечної мобільності, недостатні культура використання дорожньої мережі і усвідомлення своїх психофізіологічних можливості при виникненні складних аварійно небезпечних ситуацій, часто свавільне і навіть злісне недотримання правил дорожнього руху (далі – ПДР), які є стандартам ступеня технічної культуризації головних учасників дорожнього руху (водіїв, пішоходів та ін.), відсутність (на національному рівні) соціально та економічно обґрунтованої концепції і сталої практики технологічного впровадження саме запобіжних заходів і заборон транспортним правопорушенням, обладнання тощо, вади управління у сфері забезпечення дорожнього руху і усвідомлення ролі контролю у додержанні ПДР та ін., спричинили і спричиняють, без перебільшення, масово їх порушення, а з ними – стали структуру дорожньо-транспортних пригод (далі – ДТП) з такими наслідками, як смертність і травматизм.

31 серпня 2020 р. була прийнята резолюція ООН «Підвищення безпеки дорожнього руху у всьому світі, якою Друге десятиліття дій із забезпечення безпеки дорожнього руху (2021–2030 роки) оголошено періодом досягнення амбітною мети міжнародне людської спільноти скорочення смертності і травматизму від дорожньо-транспортних пригод на 50%. Євроінтеграційний вектор розвитку України зобов'язав її прийняти Стратегію і Державну програму підвищення рівня безпеки дорожнього руху на період до 2023 і 2024 років, у яких ставиться, зокрема, ціль зниження смертності

внаслідок ДТП щонайменше на 30%, що зумовлює визначення пріоритетних запобіжних напрямів у сфері дорожнього руху, пошук і формування способів її досягнення у відносно короткі строки (3–4 роки). З огляду на міжнародний досвід досягнення мети зменшення кількості ДТП на 30%, а також пов'язаних із цим матеріальних витрат можливе, за рекомендаціями експертів ООН, за умов реалізації національної концепції подолання масового недотримання подив, новітніх підходів до розробки програмування комплексу запобіжних заходів, поступового впровадження безпілотного автотранспорту, удосконалення управління і контролю у сфері дорожнього руху.

Кримінологічний аналіз структури ДТП в Україні і не тільки свідчить, що причинно-наслідковому ланцюгу їх виникнення в більшості з них відіграє людський фактор: часто зухвале, свідоме, звичне до правопорушень свавілля головних учасників дорожнього руху – водіїв і пішоходів (лихацтво, бравада, безкарність, ігнорування обережності, недисциплінованість через відсутність жорсткого контролю за такими проявами людської натури та ін.). Поступове підвищення технічної культури використання автотранспорту і автошляхів комплексом неефективних, дороговитратних, неконтрольованих щодо їх виконання заходів, безвідповідальність їх виконавців не допоможуть, як показала національна практика впровадження державних стратегій, програм, концепції протягом останніх років їх застосування, швидко знизити небезпечну динаміку ДТП. Тому у монографії наполегливо відстоюється концепція, що наразі потрібний запобіжний напрям, який тісно поєднує нормативно репресивні заходи і засоби з обов'язковим комплексом спеціально відібраних із зарубіжного і вітчизняного арсеналу заходів, засобів, обладнання тощо, суб'єктивністю, відповідним ресурсним забезпеченням, які у своїй єдності, сукупності, відповідності і зацікавленості здатні переконати у невідворотності санкцій за порушення ПДР, невивідність їх вчинення. Це ще не означає підвищення індивідуальної та суспільної правосвідомості у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Це лише здоровий глузд при виборі варіанта поведінки. Але згодом він дасть паростки правослухняності не лише у розглядуваній сфері.

Червоною стрічкою вздовж цієї монографії проходить ідея «примусової етики», «репресії оборони» за допомогою культурологічного механізму психологічного тиску на свідомість і волю учасників дорожнього руху, з яких джерел цей тиск (у межах законності та верховенства права) не виходив. У зв'язку з цим у монографії значна увага приділена розгляду найбільш ємних, актуальних, соціально значущих питань необхідних для освоєння цього механізму і вирішення хоча би частково, завдання, поставленого темою фундаментальної розвідки фахівців відділу кримінологічних досліджень Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України «Стратегія запобігання правопорушенням у сфері дорожнього руху та експлуатації транспорту в Україні» (реєстраційний номер УкрІНТЕІ 0120U105615), результати спостережень яких інтерпретовані в обґрунтуванні культурології дорожнього руху в Україні.

У монографії досліджуються теоретико-прикладні питання інформаційної моделі стану, регіональних його відмінностей, об'єктивність обліку дорожньо-транспортних подій і пригод в Україні, особливості кримінологічної характеристики особи правопорушника і жертв ДТП, дорожній рух в умовах воєнних дій на території України, проблеми державної політики у сфері забезпечення дорожнього руху, національні концептуальні підходи до її вирішення, обґрунтування культурологічного запобіжного напрямку автотранспортним правопорушенням, його структуру та її складових: нормативно-правового, соціального, техніко-технологічного, етичного, психологічного, кримінологічного-віктимологічного та іншого характеру. Вносяться пропозиції щодо упорядкування таких компонентів культурологічного напрямку, як-от: дорожній рух, учасники дорожнього руху, транспортний засіб, людський фактор, комплекс заходів і засобів, суб'єктність комплексу та ін. Порушуються також питання перспектив удосконалення програмування та планування з урахуванням вимог культурології дорожнього руху в контексті світової практики досягнення Vision Zero смертності і травматизму від дорожньо-транспортних пригод.

Автори не намагалися охопити дослідженням усі (а їх безліч) проблеми, що потребують вирішення. На сьогодні головна з них – зменшення смертності і травматизму від ДТП і саме на цю ціль перш

за все спрямований культурологічний запобіжний напрям, можливості і спроможності якого так чи інакше висвітлювалися і продовжуються висвітлюватися в роботах фахівців НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України: В. С. Батиргарєєвої, Б. М. Головкина, Ю. Б. Данильченка, А. В. Калініної, М. Г. Колодяжного, М. С. Кисельової, О. В. Новікова, С. В. Панової. Помітний внесок у вирішенні проблеми підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні має монографія М. Г. Колодяжного «Стратегія Vision Zero: уроки для України» (2023 р.).

Робота тяжіє до вирішення прикладних проблем безпеки дорожнього руху, тому вона не перевантажена дискусійними питаннями, науковими поглядами, критичними зауваженнями стосовно інших концепцій розв'язання зазначеної проблеми. У цьому зв'язку автори не зловживали цитуванням вітчизняних і зарубіжних літературних джерел у сфері безпеки дорожнього руху, але й при необхідності не ігнорували їх наробки. Автори намагалися наблизити наукові дослідження до потреб практики. Сподіваємось що в нас почують фахівці науковці і практики, які причетні до розробки стратегічних напрямів і державних програм запобігання автотранспортним правопорушенням. Конче необхідно зараз і у недалекій перспективі, особливо у післявоєнний період, зупинити «криваві війни» на дорогах нашої країни.

Автори щиро вдячні шановним рецензентам: *Андрію Миколайовичу Бабенку*, доктору юридичних наук, професору, директору Інституту права та безпеки Одеського державного університету внутрішніх справ та *Максиму Геннадійовичу Колодяжному*, кандидату юридичних наук, старшому науковому співробітнику, завідувачу відділу кримінологічних досліджень НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України.

Наукове видання

Голіна Володимир Володимирович
Шрамко Сабріє Сейтжелівна

**КУЛЬТУРОЛОГІЯ БЕЗПЕКИ
ДОРОЖНЬОГО РУХУ В УКРАЇНІ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ЗАПОБІГАННЯ
АВТОТРАНСПОРТНИМ
ПРАВОПОРУШЕННЯМ**

Монографія

Видається в авторській редакції
Комп'ютерна верстка *А. Т. Гринченка*

Підписано до друку 29.12.2023.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Ум. друк. арк. 10,7. Обл.-вид. арк. 7.
Вид. № 3290

Видавництво «Право» Національної академії правових наук України
та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
вул. Чернишевська, 80, Харків, 61002, Україна
E-mail для авторів: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для замовлень: sales@pravo-izdat.com.ua
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції – серія ДК № 4219 від 01.12.2011

Виготовлено у друкарні ТОВ «ПРОМАРТ»,
вул. Весніна, 12, Харків, 61023, Україна
Тел. (057) 717-25-44

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції – серія ДК № 5748 від 06.11.2017

[Перейти на сайт →](#)